

Ο Απ. Παύλος ως άγγελος εξηγητής! (Darko Krstic, Δρ. Θεολογίας)

/ [Πεμπουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

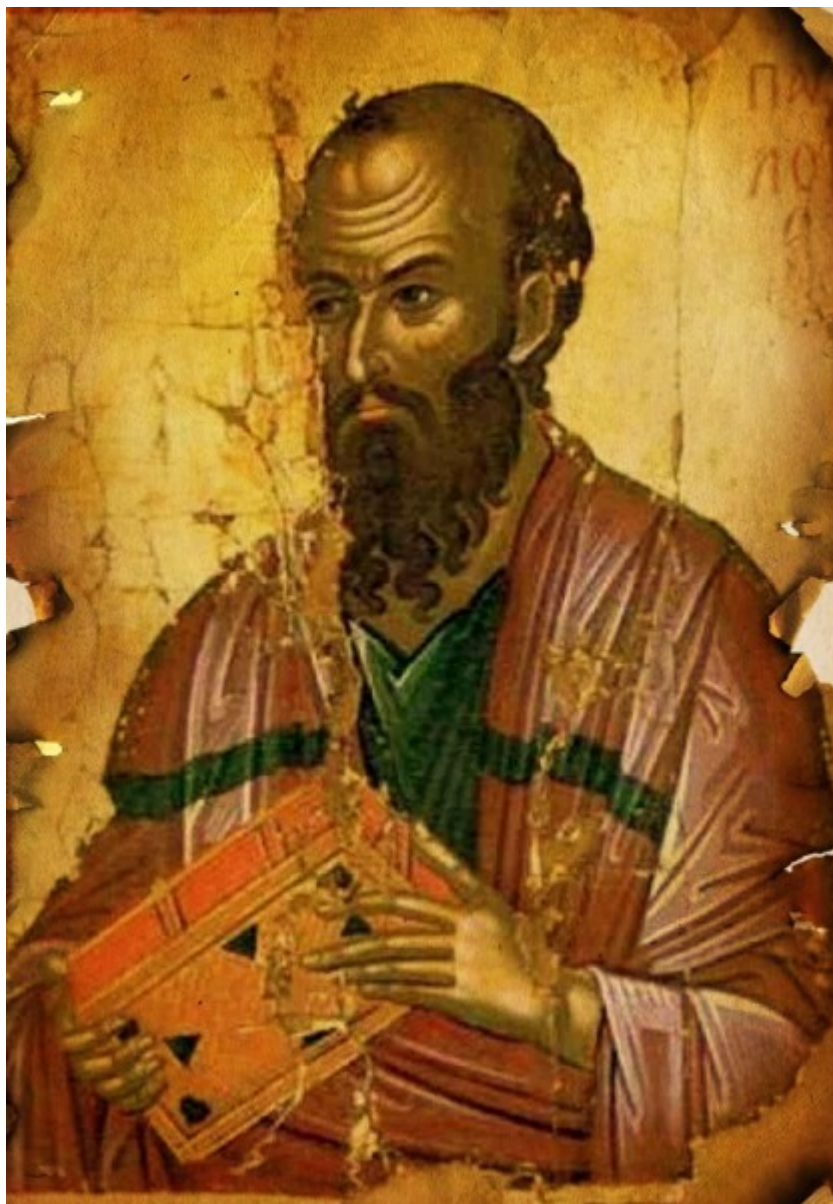
Ο Απόστολος Παύλος ως ο αποκαλυπτικός άγγελος εξηγητής (angelus interpres) στην προς Γαλάτας επιστολή*

[Serres_256](#)
Image not found or type unknown

*Εισήγηση στο 13ο διεθνές συνέδριο της Ελληνικής Εταιρείας Βιβλικών Σπουδών στις Σέρρες (7-9 Νοεμβρίου 2014)

Τις τελευταίες δεκαετίες η θεολογική έρευνα της προς Γαλάτας επιστολής ασχολήθηκε σοβαρά με το θέμα του αποκαλυπτικού υποβάθρου της επιστολής. Βέβαια, αυτό δεν σημαίνει ότι στην εν λόγω επιστολή ενυπάρχουν όλα τα στοιχεία της αποκαλυπτικής κοσμοθεωρίας ούτε ότι το κείμενό της είναι οργανωμένο στα διηγηματικά πρότυπα ενός καθαρά αποκαλυπτικού κειμένου. Με άλλα λόγια, εκ πρώτης όψεως δεν υπάρχει ομοιότητα ανάμεσα στην προς Γαλάτας επιστολή και π.χ. στην Αποκάλυψη του Ιωάννη. Αυτό, όμως, δεν διαβεβαιώνει εκ των προτέρων τον ισχυρισμό ότι η προς Γαλάτας επιστολή δεν μπορεί να ενταχθεί στα βιβλικά κείμενα με αποκαλυπτική αντίληψη για τον Θεό, για τον άνθρωπο και για τη φύση του χρόνου. Εξάλλου, η ποικιλία των αποκαλυπτικών κειμένων, τόσο στη Βίβλο όσο και στην εξωβιβλική γραμματεία, μαρτυρεί ότι η αποκαλυπτική αντίληψη εκφραζόταν ποικιλοτρόπως και σε διαφορετικές κοινωνικές και ιστορικές συνθήκες. Όπως παρατηρεί ο καθηγητής Καϊμάκης, «όσον αφορά το περιεχόμενό

τους, τα κείμενα αυτά έχουν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά, τα οποία φυσικά δεν εμφανίζονται όλα ανεπτυγμένα στον ίδιο βαθμό σε κάθε αποκαλυπτικό βιβλίο» (Δ. Καϊμάκης). Η ανίχνευση μερικών από τα κοινά αποκαλυπτικά στοιχεία στην επιστολή προς Γαλάτας, που θα είναι το πρώτο μέρος αυτής της διάλεξης, θα καθιστούσε ως βάσιμη την υπόθεση για το αποκαλυπτικό υπόβαθρό της, παρόλο που η επιστολή δεν έχει την διηγηματική δομή ενός κλασικού αποκαλυπτικού κειμένου. Στο δεύτερο μέρος αυτής της διάλεξης θα ασχοληθώ με το ρόλο του Παύλου σε αυτό το αποκαλυπτικό πλαίσιο της επιστολής, δηλαδή στη θέση που ο Παύλος δίνει στον εαυτό του στο κοσμικό δράμα της επιστολής.

A) Τα αποκαλυπτικά χαρακτηριστικά της επιστολής

Η ίδια η κειμενική δομή της επιστολής συνηγορεί για το αποκαλυπτικό πλαίσιο της. Ο Παύλος ανοίγει την επιστολή με σαφή αποκαλυπτική αναφορά στον αιώνα του ενεστώτος, στο οποίο κυριαρχεί το κακό, όταν περιγράφει το σοτηριολογικό

έργο του Χριστού: «χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ δόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ὅπως ἐξέλῃται ἡμᾶς ἐκ τοῦ αἰῶνος τοῦ ἐνεστῶτος πονηροῦ» (Γαλ 1,3-4). Στη συνέχεια ο Παύλος δεν εξηγεί ρητά σε ποια πραγματικότητα μεταφέρθηκαν οι χριστιανοί, αλλά είναι εύλογο να υποθέσουμε ότι απελευθερώθηκαν από την κυριαρχία του κακού στον παρόντα αιώνα και ότι τώρα ζούνε στον αποκαλυπτικό καινὸ αἰῶνα του Πνεύματος. Ὅμως, ο Παύλος κατακλείει την επιστολή με την αναφορά στην καινὴ κτίση (Γαλ 6,15), που αντιστοιχεί στον αποκαλυπτικό καινὸ αἰῶνα, και στο οποίο τώρα ζούνε οι χριστιανοί της Γαλατίας. Επομένως, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ο Παύλος ανοίγει και κλείνει την Επιστολή με τις αναφορές στην αποκαλυπτική διαίρεση του χρόνου, δηλαδή στον πονηρὸ αἰῶνα του ενεστώτα και στον αποκαλυπτικό καινὸ αἰῶνα. Με ἄλλα λόγια, ο Παύλος πλαισιώνει το κείμενο της επιστολῆς με την κλασική αποκαλυπτική αντίληψη του χρόνου. Ἐτσι προσδίδει στην επιστολή του τον αποκαλυπτικό παγκόσμιο χαρακτήρα, γιατί ο κειμενικὸς χρόνος της επιστολῆς εμπεριέχει και τους δύο αποκαλυπτικούς αἰῶνες, δηλαδή το σύνολο του χρόνου.

Ο Παύλος συγκεκριμενοποιεῖ αὐτή την αποκαλυπτική διαίρεση του χρόνου στο Γαλ 3,22-23: «συνέκλεισεν ἡ γραφὴ τὰ πάντα ὑπὸ ἁμαρτίαν, ἵνα ἡ ἐπαγγελία ἐκ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ δοθῇ τοῖς πιστεύουσιν. Πρὸ τοῦ δὲ ἐλθεῖν τὴν πίστην ὑπὸ νόμον ἔφρουρούμεθα συγκλειόμενοι εἰς τὴν μέλλουσαν πίστην ἀποκαλυφθῆναι». Σε αὐτούς τους δύο στίχους χρησιμοποιεῖ δύο φορές το ρῆμα «συνκλείω» με καθολικὴ σημασία περιγράφοντας το νόμο που χρονικά συμπεριλαμβάνει ὅλους τους ανθρώπους στον πονηρὸ αἰῶνα, μέχρι τη στιγμή της εμφάνισης του Χριστοῦ. Επομένως, ο Παύλος διαιρεῖ χρονικά την ιστορία στον παλιὸ αἰῶνα του νόμου και στον καινὸ αἰῶνα της πίστες και του Χριστοῦ, συγκεκριμενοποιώντας ἔτσι την αποκαλυπτική διαίρεση του χρόνου.

Από την τελευταία λέξη του Γαλ 3,23 διαφαίνεται το κύριο χαρακτηριστικὸ της αποκαλυπτικῆς κοσμοθεωρίας και γραμματείας, το οποίο σηματοδοτεῖ την ἀλλαγὴ των δύο αἰώνων-η θεία ἀποκάλυψη. Μόνον ο Θεὸς μπορεί να διακόψει τη συνέχεια του πονηροῦ παρόντα αἰῶνα και με την ἀποκάλυψή Του να εισαγάγει τον καινὸ αἰῶνα. Η ἀποκαλυπτικὴ ἐνέργεια του Θεοῦ, με την οποία πραγματοποιεῖ την ἀλλαγὴ των δύο αἰώνων, είναι η ἀποστολή του Υιοῦ Ἰησοῦ στην ἀποκαλυπτικὰ προκαθορισμένη χρονικὴ στιγμή: «ὅτε δὲ ἦλθεν τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ» (Γαλ 4,4). Πιο συγκεκριμένα, η ἀνάσταση του Ἰησοῦ ἐκ νεκρῶν είναι το ἀποκαλυπτικὸ γεγονὸς που εισάγει την ἀλλαγὴ των δύο αἰώνων, ἀπολύτως σύμφωνα με την ἀποκαλυπτικὴ γραμματεία, στην οποία η ἀνάσταση των νεκρῶν είναι ἓνα σημαντικό χαρακτηριστικὸ.

Αν η ἀποκάλυψη του Θεοῦ μυστηρίου είναι το σῆμα κατατεθέν της ἀποκαλυπτικῆς

κοσμοθεωρίας, τότε είναι αξιοπρόσεχτο ότι σε όλες τις άλλες περιπτώσεις που το κείμενο της προς Γαλάτας επιστολής αναφέρεται στην θεία αποκάλυψη βρίσκουμε τον ίδιο τον Παύλο ως τον παραλήπτη αυτής της αποκάλυψης. Στο Γαλ 1,11-12 διαβάζουμε: «τὸ εὐαγγέλιον τὸ εὐαγγελισθὲν ὑπ' ἐμοῦ...οὐκ ἔστιν κατὰ ἄνθρωπον οὐδὲ γὰρ ἐγὼ παρὰ ἀνθρώπου παρέλαβον αὐτὸ οὔτε ἐδιδάχθην, ἀλλὰ δι' ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ Χριστοῦ». Ο Παύλος ισχυρίζεται ότι το κήρυγμά του δεν είναι αποτέλεσμα ανθρώπινης διδασχῆς, ἀλλὰ το αποκαλυπτικό γεγονός του καινού αιώνα. Με τη γενική «Ἰησοῦ Χριστοῦ» ο Παύλος εννοεί ότι η αποκαλυπτική ἐνέργεια ἔχει τον Χριστό ως υποκείμενο ή ως αντικείμενο; Την ἀπάντηση την δίνει ο ίδιος ο Παύλος μερικούς στίχους παρακάτω: «ὅτε δὲ εὐδόκησεν ὁ θεὸς...ἀποκαλύψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοί, ἵνα εὐαγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν» (Γαλ 1,15-16). Εἶναι σαφές ότι ο Θεός αποκαλύπτει τον Χριστό, ο οποίος εἶναι το αντικείμενο της θείας αποκαλυπτικής ἐνέργειας με τον Παύλο να λειτουργεῖ ως παραλήπτης της θείας αποκάλυψης. Εἶναι σημαντικό να διαπιστώσουμε ότι ο ἀπόστολος Παύλος εἶναι ο *locus* της θείας αποκάλυψης, πράγμα που διαβάζουμε και στο Γαλ 2,2, όταν ο Παύλος αναφέρεται ότι «κατὰ ἀποκάλυψιν» ἀνέβηκε στα Ἱεροσόλυμα για να συναντήσῃ τους λοιπούς ἀποστόλους και για να τους πείσῃ για την ορθότητα του ευαγγελίου του. Στο ίδιο μήκος κυμάτων βρίσκεται η δήλωση του Παύλου: «ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός» (Γαλ 2,20).

Παρόλο που στην επιστολή προς Γαλάτας υπάρχουν και ἄλλα αποκαλυπτικά χαρακτηριστικά (π. χ. η αποκαλυπτική ἀναφορά στο Πνεῦμα, η χρήση των αποκαλυπτικῶν ἀντιθέσεων, η ἀναφορά στην ἄνω Ἱερουσαλήμ) πρέπει να σημειωθούν και οι διαφοροποιήσεις ἀπὸ την κλασική αποκαλυπτική γραμματεία. Πρώτα ἀπ' ὅλα, δεν ὑπάρχει ἐπεξεργασμένη συνέχεια των ιστορικῶν γεγονότων που θα ὁδηγήσουν στην αποκαλυπτική ἐπέμβαση του Θεοῦ. Δεύτερον, η ουσιαστική διαφορὰ με ὅλες τις υπόλοιπες ἀποκαλύψεις ἐντοπίζεται στη θέση του «αφηγητῆ» σε σχέση με την αποκαλυπτική διαίρεση του χρόνου. Σε ἀντίθεση με τις παλαιοδιαθηκικές ἀποκαλύψεις, ὅπως και με την Αποκάλυψη του Ἰωάννη, ο Παύλος και η κοινότητά του στη Γαλατία βρίσκονται ἤδη στον αποκαλυπτικό καινὸ αἰῶνα, δηλαδή ἀπὸ την ἄλλη πλευρά της διαχωριστικής γραμμῆς ἀνάμεσα στους δύο αποκαλυπτικούς αἰῶνες. Αὐτὸ το γεγονός μας ἐξηγεῖ και την πρώτη διαφοροποίηση, γιατί μια ἐπεξεργασμένη συνέχεια των ιστορικῶν γεγονότων που θα ὁδηγήσουν στην αποκαλυπτική ἐπέμβαση του Θεοῦ εἶναι περιττή στην περίπτωση της «πραγματοποιηθείσας αποκαλυπτικῆς» του ἀποστόλου Παύλου στην προς Γαλάτας Επιστολή.

Image not found or type unknown

B) Ο αποκαλυπτικός ρόλος του Παύλου

Είδαμε προηγουμένως ότι η προς Γαλάτας επιστολή έχει έντονα αποκαλυπτικά χαρακτηριστικά και ότι ο απόστολος Παύλος είναι ο locus της θείας αποκάλυψης, η οποία εισάγει τον αποκαλυπτικό καινό αιώνα. Το βασικό ερώτημα αυτής της εισήγησης είναι ποιος είναι ο ρόλος του Παύλου στο αποκαλυπτικό πλαίσιο της προς Γαλάτας Επιστολής; Η μόνη απάντηση που προκύπτει από τα λεγόμενα είναι ότι ο Παύλος, ως ο locus της θείας αποκάλυψης, λειτουργεί ως ο άγγελος εξηγητής της αποκαλυπτικής γραμματείας.

Ένα από τα σταθερά χαρακτηριστικά της αποκαλυπτικής γραμματείας είναι η

παρουσία ενός αγγέλου (ενός ουράνιου όντος) που ερμηνεύει σε κάποιο βιβλικό πρόσωπο (κυρίως σε κάποιο προφήτη) τα ουράνια οράματα που του αποκαλύπτονται. Παρόλο που αυτοί οι άγγελοι εμφανίζονται ήδη στους μεταιχμαλωσιακούς προφήτες (Ιεζ 40,3-4, Ζαχ 2,1), η παρουσία του είναι χαρακτηριστική για την αποκαλυπτική γραμματεία. Ιδιαίτερα έντονη είναι η παρουσία και ο ρόλος του στο βιβλίο του Δανιήλ, όπου ο άγγελος εξηγητής σε πολλά σημεία εξηγεί στον προφήτη τη σημασία των οραμάτων (Δαν 7,16, 8,15, 9,22, 10,5, 12,8). Στο Δαν 7,16 διαφαίνεται η λειτουργία του αγγέλου με τα εξής λόγια: «καὶ εἶπε μοι τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν σύγκρισιν τῶν λόγων ἐγνώρισέ μοι». Η λειτουργία του αγγέλου εξηγητή είναι να γνωρίζει τα ουράνια μυστήρια στους εκλεκτούς ανθρώπους.

Αν στραφούμε τώρα στην προς Γαλάτας επιστολή θα δούμε ότι ο απόστολος Παύλος λειτουργεί ακριβώς με αυτό τον τρόπο. Όταν ο Παύλος εισάγει τα αποστολικά διαπιστευτήριά του στους αναφερθέν στίχους Γαλ 1,11-12 με το «γνωρίζω γὰρ ὑμῖν», τότε αυτό λειτουργεί ως κλασική αποκαλυπτική φόρμουλα με την οποία ένας άγγελος εξηγητής διερμηνεύει τα ουράνια μυστήρια, ειδικά όταν το περιεχόμενο του στίχου είναι η θεία αποκάλυψη στον Παύλο. Με άλλα λόγια, όπως ο άγγελος εξηγητής γνωρίζει στον Δανιήλ τη σημασία του οράματος των τεσσάρων θηρίων, έτσι και ο Παύλος γνωρίζει στους Γαλάτες την αποκαλυπτική φύση του ευαγγελίου που τους το κήρυξε.

Για το θέμα μας είναι πολύ σημαντικός ο τρόπος πως ο Παύλος υπενθυμίζει τους Γαλάτες στην πρώτη του επίσκεψη σε αυτούς, όταν τους πρωτοκήρυξε το ευαγγέλιο. Παρόλο που ο Παύλος υπέφερε από κάποιο είδος φυσικής ασθένειας, οι Γαλάτες τον δέχθηκαν «ὡς ἄγγελον θεοῦ..., ὡς Χριστὸν Ἰησοῦν» (Γαλ 4,14). Αν η προέλευση του κηρυχθέντος ευαγγελίου είναι, όπως είδαμε στο Γαλ 1,11-12, αποκαλυπτική, τότε δεν δικαιούμαστε να υποθέσουμε ότι ο «άγγελος Θεού» στο Γαλ 4,14 πρέπει να ερμηνευτεί στα πλαίσια της αποκαλυπτικής; Με άλλα λόγια, είμαι της γνώμης ότι η αυτοπροσωπογραφία του Παύλου στο Γαλ 4,14 πρέπει να κατανοηθεί στα πλαίσια της αποκαλυπτικής κοσμοθεωρίας και ότι ο Παύλος έβλεπε τον εαυτό του ως άγγελο εξηγητή της αποκαλυπτικής γραμματείας. Σε αυτό το συμπέρασμα συνηγορεί και η κηρυγματική «εξίσωση» του Παύλου με τον Ιησού Χριστό στο Γαλ 4,14 (που λέει ότι οι Γαλάτες τον δέχθηκαν ὡς Χριστὸν Ἰησοῦν), γιατί είδαμε προηγουμένως πως στο αποκαλυπτικό πλαίσιο της προς Γαλάτας Επιστολής ο Παύλος έγινε ο locus της θείας αποκάλυψης του Χριστού (Γαλ 1,16, 2,20). Επειδή ο Θεός αποκαλύπτει τον υιό του «εν Παύλῳ», στο παύλειο κήρυγμα του ευαγγελίου, τότε ο Παύλος μπορεί να παραλληλίσει την λειτουργία του ως «άγγελον θεοῦ» με την υποδοχή του Ιησού. Με άλλα λόγια, εκείνος που δέχεται τον Παύλο ως αποκαλυπτικό άγγελο εξηγητή του Θεού δέχεται τον ίδιο

τον Χριστό.

Η έκφραση «άγγελος θεού» χρησιμοποιείται, εκτός του Γαλ 4,14, και στο Γαλ 1,8 και ξανά σε σχέση με το από τον Παύλο κηρυχθέν ευαγγέλιο. Εκεί ο Παύλος προειδοποιεί τους Γαλάτες και απειλεί με ανάθεμα οποιονδήποτε, συμπεριλαμβανόμενον και τον ίδιο τον Παύλο, κηρύττει διαφορετικά από τον Απόστολο των Εθνών: «ἐὰν ἡμεῖς ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζηται παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω». Στο αποκαλυπτικό πλαίσιο της Επιτολής ο άγγελος εξ ουρανού που γνωρίζει το ευαγγέλιο του Θεού στους Γαλάτες λειτουργεί ως αποκαλυπτικός άγγελος εξηγητής. Το κήρυγμα του ευαγγελίου από τους αγγέλους είναι χαρακτηριστικό και άλλων αποκαλυπτικών κειμένων της Καινής Διαθήκης. Εδώ αρκεί να θυμηθούμε το Αποκ 14,6: «καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον πετόμενον ἐν μεσουρανήματι, ἔχοντα εὐαγγέλιον αἰώνιον εὐαγγελίσαι ἐπὶ τοὺς καθημένους ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐπὶ πᾶν ἔθνος καὶ φυλὴν καὶ γλῶσσαν καὶ λαόν». Για το θέμα μας είναι σημαντικό ότι ο Παύλος στο Γαλ 1,8 συγκαταλέγεται με τον υποτιθέμενο άγγελο εξ ουρανού στη κοινή λειτουργία του κηρύγματος του ευαγγελίου και ότι παρουσιάζεται με τον ίδιο τρόπο ως αποκαλυπτικός άγγελος εξηγητής. Η μορφή και το περιεχόμενο του Γαλ 1,6-9 συνηγορεί ότι η κανονική λειτουργία αγγέλου εξ ουρανού, που στο αποκαλυπτικό πλαίσιο της Επιστολής δεν μπορεί να είναι παρά αποκαλυπτικός άγγελος εξηγητής, είναι το κήρυγμα του ευαγγελίου, έστω και στη περίπτωση του «ετέρου ευαγγελίου» (Γαλ 1,6) που υπόκειται στο βαρύτατο ανάθεμα.

Το γεγονός ότι ο Παύλος αναθεματίζει τον εαυτό του και οποιονδήποτε άλλο άγγελο εξηγητή σε περίπτωση να κηρύττουν οτιδήποτε διαφέρει από το ευαγγέλιο που κήρυξε στους Γαλάτες ο Παύλος ως άγγελος Θεού (Γαλ 4,14) μας δείχνει δύο πράγματα. Πρώτον, ότι υπάρχει μόνο ένα ευαγγέλιο και ότι αυτό το ευαγγέλιο συμπίπτει με το κήρυγμα του Παύλου στους Γαλάτες. Οποιοδήποτε άλλο περιεχόμενο του κηρύγματος αποκλείει το κήρυγμα αυτό από τον Θεό και το καθιστά ανάθεμα. Δεύτερον, και άμεσης σημασίας για το θέμα μας, είναι ότι ο Παύλος δεν θεωρούσε μόνο το από αυτόν κηρυχθέν ευαγγέλιο ως το ένα και μοναδικό, ούτε θεωρούσε τον εαυτό του ως ΕΝΑΝ άγγελο εξηγητή της αποκαλυπτικής γραμματείας, αλλά ως ΤΟΝ άγγελο εξηγητή, δηλαδή ως το μοναδικό έγκυρο εξηγητή του περιεχομένου του θείου ευαγγελίου. Αυτό βέβαια δεν αποκλείει και άλλους να κηρύσσουν το ευαγγέλιο, αλλά το κηρυχθέν ευαγγέλιο είναι μόνο το ευαγγέλιο του Παύλου. Αυτό σημαίνει ότι οι άλλοι «άγγελοι εξηγητές» πρέπει να συμφωνήσουν ότι το ευαγγέλιο του Παύλου είναι έγκυρο. Ακριβώς αυτό βλέπουμε στο Γαλ 2,6-9, όπου οι λοιποί απόστολοι αναγνωρίζουν την ορθότητα του ευαγγελίου που κηρύττει ο Παύλος.

Συμπέρασμα

Μετά από τα λεχθέντα μπορούμε να αναρωτηθούμε: γιατί ο Παύλος χρησιμοποιεί στην προς Γαλάτας επιστολή το αποκαλυπτικό θεολογικό πλαίσιο και γιατί παρουσιάζει τον εαυτό του ως τον άγγελο εξηγητή του αποκαλυπτικού καινού αιώνα; Από τα αποκαλυπτικά συμφραζόμενα της επιστολής, και κυρίως από την απολογία του αποστολικού κύρους του Παύλου στα δύο πρώτα κεφάλαια της επιστολής μπορούμε να δώσουμε την εξής απάντηση στην προηγούμενη ερώτηση: ο απόστολος Παύλος χρησιμοποίησε το αποκαλυπτικό σχήμα στην προς Γαλάτας επιστολή για να παρουσιάσει τον εαυτό του ως τον αποκαλυπτικό άγγελο εξηγητή και για να εδραιώσει με αυτό τον τρόπο το απόλυτο και αναμφισβήτητο κύρος του ως αποστόλου.

Πηγή: [Θεολογικά δρώμενα](#)